

Αθήνα, 14/ 04/2015
Αρ. Πρωτ.: 170

Δέγλερη 2
Αμπελόκηποι – Τ.Κ. 11522
Τηλ.: 210 8701340, 332, 305
Fax: 210 8701329
Email: sedaepimelites@hotmail.com

Προς
τον Υπουργό Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και
Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
Καθηγητή κ. Νίκο Παρασκευόπουλο

Θέμα: *Επισημάνσεις του Συνδέσμου Επιμελητών Ανηλίκων Δικαστηρίων Ανηλίκων Ελλάδος για το σχέδιο νόμου με τίτλο «Μεταρρυθμίσεις ποινικών διατάξεων, κατάργηση των καταστημάτων κράτησης Γ' τύπου και άλλες διατάξεις», και ειδικότερα αναφορικά με τις διατάξεις για ανηλίκους.*

Αξιότιμε κ. Υπουργέ,

Παρακαλούμε όπως στο πλαίσιο των καινοτόμων μεταρρυθμίσεων που εισάγει το νέο σχέδιο νόμου του οποίου η επεξεργασία συνεχίζεται, να λάβετε υπόψη σας τις παρακάτω επισημάνσεις του Συνδέσμου Επιμελητών Ανηλίκων Δικαστηρίων Ανηλίκων Ελλάδας ειδικότερα σχετικά με τις διατάξεις που αφορούν σε ανηλίκους.

Άρθρο 2 του Σχεδίου Νόμου

Παράγραφος 3: Αντίστοιχα με την κάθειρξη που αφορά σε αλλοδαπό ενήλικο καταδικασθέντα, θα πρέπει να ορισθεί το χρονικό εύρος του περιορισμού σε ειδικό κατάστημα κράτησης νέων που να δικαιολογεί την απέλαση. Προτείνεται ως χρονική αφετηρία τα πέντε έτη περιορισμού σε ειδικό κατάστημα κράτησης νέων.

Παράγραφος 11:

Σύμφωνα με τη διάταξη όπως είναι σήμερα διατυπωμένη διαπιστώνεται ότι:

Α) Σε ανήλικο ποινικά υπεύθυνο θα είναι δυνατόν να επιβάλλεται αναμορφωτικό μέτρο, αυτό της τοποθέτησης στο Ίδρυμα Αγωγής. Τούτο έρχεται σε αντίθεση με το άρθρο 126 που αφορά σε ποινικά ανεύθυνους ανηλίκους, συμπεριλαμβανομένης και της παραγράφου 3. Έως σήμερα στην ηλικιακή ομάδα 15-18 ετών εφαρμόζεται το μαχητό τεκμήριο ποινικής ανευθυνότητας και εφόσον ο ανήλικος κριθεί ποινικά ανεύθυνος επιβάλλεται αναμορφωτικό μέτρο (μεταξύ άλλων και η τοποθέτηση στο Ίδρυμα Βόλου). Πράξεις δηλ. που

συμπεριλαμβάνονται στο άρθρο 127 όπως ισχύει σήμερα είτε συνδέονται με ποινικά ανεύθυνο ανήλικο 15-18 ετών και οδηγούν αναγκαστικά σε αναμορφωτικό μέτρο είτε συνδέονται με ποινικά υπεύθυνο ανήλικο 15-18 ετών και οδηγούν σε περιορισμό. Τα αναμορφωτικά μέτρα διακρίνονται από αναμορφωτικές ποινές άλλων ευρωπαϊκών συστημάτων και προϋποθέτουν την αναγνώριση ποινικά ανεύθυνου ανηλίκου. Εάν ο νομοθέτης σκοπεύει στη δημιουργία ενός ενδιάμεσου καθεστώτος, όπου θα συνδυάζονται διαπαιδαγώγηση και ποινική ευθύνη, αυτό θα πρέπει να γίνει κατά τρόπο διακριτό από τα ισχύοντα αναμορφωτικά μέτρα του άρθρου 122 ΠΚ και στο πλαίσιο διακριτών δομών.

Β) Με τη νέα διάταξη θα είναι δυνατή η αντικατάσταση ενός αναμορφωτικού (διαπαιδαγωγικού) μέτρου, αυτού της τοποθέτησης στο ίδρυμα Αγωγής με μια ποινή, αυτή του περιορισμού, δηλ. η αναδρομική επί τα χείρω μεταβολή της ποινικής κατάστασης ενός ανηλίκου, με αφορμή την αυτή αιτία/υπόθεση που έχει ήδη εκδικασθεί, κάτι που για παράδειγμα δεν είναι δυνατόν να συμβεί στο πλαίσιο της εκδίκασης της εν λόγω υπόθεσης σε β' βαθμό.

Γ) Με τη νέα διάταξη εξομοιώνεται η απλή διαφυγή με την τέλεση νέου εγκλήματος βίας. Η διαφυγή από το Ίδρυμα, ακόμη και η επανειλημμένη, δεν συνδέεται αναγκαία με εγκληματική πρόθεση ή εγκληματική διάπραξη. Συχνά συνδέεται με τους ίδιους τους όρους διαβίωσης στο ίδρυμα, (υποδομές και μέθοδοι, σχέσεις ανάμεσα σε τρόφιμους¹ κ.λπ.), ιδιαιτερότητες² των τροφίμων που δεν καλύπτονται (πολιτισμικές, γλωσσικές, ψυχικές, γενικότερης υγείας) ή ακόμη και με συναισθηματικές ανάγκες³ λόγω του νεαρού της ηλικίας τους.

Δ) Με τη νέα διάταξη διαχωρίζεται εκ του αποτελέσματος η ομάδα των ανηλίκων από εκείνη των νεαρών ενηλίκων (μετεφήβων) που έχουν τελέσει πράξη κατά την ανηλικότητα και που λόγω του ότι εκδικάσθηκαν μετά τη συμπλήρωση του 18^{ου} έτους της ηλικίας εξαιρούνται από την τοποθέτηση στο Ίδρυμα Αγωγής (βλ. και νέα προτεινόμενη ρύθμιση άρθρου 130 παρ.1 ΠΚ περί αυτοδίκαιης άρσης του μέτρου με τη συμπλήρωση του 18^{ου} έτους (άρθρο 2 παρ. 14 σχεδίου νόμου). Για παράδειγμα, η ληστεία κατά την ανηλικότητα είναι δυνατόν να οδηγήσει τον ανήλικο «καταδικασθέντα» στο Ίδρυμα, ενώ τον μετέφηβο που «καταδικάσθηκε» ως ανήλικος, τούτο δεν είναι δυνατόν. Οι δε διαφυγές του πρώτου από το Ίδρυμα ή η διάπραξη νέας ληστείας (υποτροπή) θα τον οδηγήσουν, σε επιδείνωση της ποινικής του θέσης αναφορικά με το πρώτο αδίκημα, δηλ. σε περιορισμό, ανεξάρτητα από τη μεταχείριση που θα αποφασισθεί για το δεύτερο αδίκημα. Αντίθετα, ο μετέφηβος υπότροπος δεν θα υποστεί καμία μεταβολή της ποινικής του μεταχείρισης ένεκα του πρώτου αδικήματος. Εκ του αποτελέσματος δηλαδή, η μεταχείριση των νεαρότερων

¹ Π.χ. περιστατικά κακοποίησης, απειλών, ομαδοποιήσεων

² Στο Ίδρυμα καταλήγουν συχνά περιστατικά τα οποία θα μπορούσαν να τύχουν επιτήρησης στην κοινότητα (με το αναμορφωτικό μέτρο π.χ. της επιμέλειας υπηρεσίας επιμελητών) εάν υπήρχαν κατάλληλα ιδρύματα και δομές φιλοξενίας προνοιακού ή θεραπευτικού χαρακτήρα που θα κάλυπταν τις ανάγκες των ανηλίκων στην κοινότητα, ιδίως εάν στερούνται υποστηρικτικού οικογενειακού περιβάλλοντος. Ανήλικοι με νοητική στέρηση, ανήλικοι χρήστες ναρκωτικών ουσιών, ανήλικοι με προβλήματα ψυχικής υγείας βρίσκονται αδιάκριτα τοποθετημένοι στο Ίδρυμα, χωρίς κατάλληλη φροντίδα. Επίσης, ανήλικοι που στο περιβάλλον του Ίδρύματος συνεννοούνται αποκλειστικά με νοήματα, λόγω γλώσσας, και, ως εκ τούτου, η διαμονή τους εκεί στερείται οποιουδήποτε παιδαγωγικού προγράμματος και προσανατολισμού.

³ Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που ανήλικοι 15-16 ετών, υπό την πίεση της συμβίωσης και των συνθηκών, διέφυγαν του Ίδρύματος για να γυρίσουν στα σπίτια τους και οι ίδιες οι οικογένειές τους τούς συνόδευσαν στο Ίδρυμα την επόμενη μέρα.

ανηλίκων θα είναι δυσμενέστερη από εκείνη των μεγαλύτερων σε ηλικία ανηλίκων παραβατών. Ας σημειωθεί ότι τα σοβαρότερα αδικήματα (και δη τα κακουργήματα βίας) διαπράττονται κυρίως στην ηλικία 17-18 ετών και εκδικάζονται συνήθως μετά τη συμπλήρωση του 18^{ου} έτους της ηλικίας.

Ως εκ τούτου, θα ήταν προτιμότερο, στην περίπτωση της υποτροπής, ο περιορισμός για πράξη που εάν την τελούσε ενήλικος θα ήταν κακούργημα βίας να μην είναι δυνατόν να επιβληθεί αναδρομικά σε αντικατάσταση παλαιότερου αναμορφωτικού μέτρου τοποθέτησης στο Ίδρυμα αλλά αποκλειστικά ως συνέπεια της νέας «καταδίκης» για τέτοιο αδίκημα. Μόνη δε η διαφυγή χωρίς την τέλεση νέου αδικήματος δεν δικαιολογεί περιορισμό, εάν μάλιστα συλλογισθεί κανείς ότι οι ανήλικοι βρίσκονται σε καθεστώς προστατευτικής φύλαξης και όχι φρούρησης.

Σημειώνεται ότι η διάταξη δεν εφαρμόζεται σε κορίτσια, ανήλικες και μετέφηβες που δικάστηκαν ως ανήλικες, καθώς Ίδρυμα Αγωγής για κορίτσια δεν υφίσταται.

Παράγραφος 15:

Στην προτεινόμενη διάταξη του άρθρου 312 παρ. 1 ΠΚ είναι σκόπιμο να προσδιορισθεί η έννοια της *συνεχούς σκληρής συμπεριφοράς*.

Εξάλλου, η προτεινόμενη διάταξη προβλέπει ότι η πράξη *δεν τιμωρείται* όταν η διαφορά ηλικίας ανάμεσα στον ανήλικο δράστη και τον ανήλικο παθόντα δεν ξεπερνά τα τρία έτη. Τότε προς τι η εγκληματοποίηση της εν λόγω συμπεριφοράς όταν δεν υφίσταται αυτή η διαφορά ηλικίας; Εφόσον στην περίπτωση αυτή δεν προβλέπεται η δυνατότητα να επιβληθούν αναμορφωτικά μέτρα, είτε στο πλαίσιο της αποχής από ποινική δίωξη είτε με την έκδοση δικαστικής απόφασης, ίσως το πέρας των ανηλίκων αυτών από την ποινική διαδικασία θα καταλήξει να είναι περισσότερο στιγματιστικό παρά επωφελές για τους ίδιους. Ίσως εδώ θα ήταν σκόπιμο να δοθεί έμφαση στο αναμορφωτικό μέτρο της συνδιαλλαγής (άρθρο 122 περ.1.ε ΠΚ) σε συνδυασμό με την αποχή από ποινική δίωξη (άρθρο 45 Α ΚΠΔ). Εξάλλου, σε άλλες περιπτώσεις της ποινικής νομοθεσίας το ατιμώρητο μιας συμπεριφοράς έχει συσχετισθεί με την επέλευση νέων στοιχείων στην υπόθεση π.χ. αναδεικνύεται στην πορεία «συμπτωματικός» ο χαρακτήρας της χρήσης ναρκωτικών ουσιών, ακολουθεί απόδοση του ιδιοποιηθέντος πράγματος κ.λπ. Άλλως, όσον αφορά σε ανηλίκους, η συμπεριφορά αυτή να εγκληματοποιηθεί αποκλειστικά για ανηλίκους των οποίων η διαφορά ηλικίας είναι μεγαλύτερη από τρία έτη.

Άρθρο 3 του Σχεδίου Νόμου

Παράγραφος 2 (που αναφέρεται στο τελ. εδάφιο της παρ. 2 του άρθρου 239 ΚΠΔ) σε συνδυασμό με την **παράγραφο 3** (που αναφέρεται στο δεύτερο εδάφιο της παρ. 2 του άρθρου 282 ΚΠΔ)

Η έκθεση κοινωνικής έρευνας που καταλήγει και σε γνωμοδότηση του επιμελητή ανηλίκων αναφορικά με το προσφορότερο για τον ανήλικο αναμορφωτικό μέτρο εξατομικευμένης μεταχείρισης αποτελεί παραδοσιακά κύριο μεθοδολογικό εργαλείο της ποινικής δικαιοσύνης ανηλίκων, όσον αφορά στη διαδικασία στο δικαστήριο ουσίας σε α' και β' βαθμό, και πλέον και στη διαδικασία της αποχής από ποινική δίωξη (βλ. και την προτεινόμενη νέα διατύπωση της παρ. 2 του άρθρου 45 Α ΚΠΔ, στο άρθρο 3 του σχεδίου νόμου). Η έκθεση αυτή απευθύνεται συμβουλευτικά προς τον δικαστικό λειτουργό, δεν επιδρά όσον αφορά στο σκέλος της εξακρίβωσης της αλήθειας για την τέλεση ή

τη μη τέλεση της πράξης αλλά είναι κρίσιμη για το σκέλος της πρόσφορης μεταχείρισης. Ως εκ τούτου, δεν αποτελεί αποδεικτικό υλικό της δικογραφίας, όπως και συνακόλουθα οι επιμελητές ανηλίκων δεν είναι ανακριτικοί υπάλληλοι και δεν καταθέτουν ως μάρτυρες στη διαδικασία.

Ειδικότερα, στο πλαίσιο του άρθρου 239 ΚΠΔ είναι σαφές ότι η έρευνα του επιμελητή ανηλίκων δεν αφορά στη συλλογή των αναγκαίων *αποδεικτικών στοιχείων* για να βεβαιωθεί η τέλεση εγκλήματος και να αποφασιστεί αν πρέπει να εισαχθεί κάποιος σε δίκη γι' αυτό (παράγραφος 1). Αντίθετα, αφορά στη *συλλογή των απαιτούμενων πληροφοριών ... για την υγιεινή, την ηθική και διανοητική του κατάσταση, για την προηγούμενη ζωή του, για τις οικογενειακές συνθήκες και γενικά για το περιβάλλον του*, γι' αυτό δηλ. που εάν ο κατηγορούμενος ήταν ενήλικος, θα αφορούσε, σύμφωνα και με την ίδια διάταξη, *στην προσωπικότητά του και επηρεάζει την επιμέτρηση της ποινής* (παράγραφος 2).

Η έρευνα αυτή στο στάδιο της ανάκρισης αναδεικνύεται ακόμη πιο σημαντική αφού ο ανακριτής καλείται πλέον να επιλέξει και μεταξύ αναμορφωτικών μέτρων σε θέση περιοριστικών όρων (δεύτερο εδάφιο της παρ. 2 του άρθρου 282 ΚΠΔ, όπως τροποποιημένο προτείνεται και από το άρθρο 3 παρ. 3 του σχεδίου νόμου). Η έρευνα και η έκθεση όπου τα πορίσματα της έρευνας αποτυπώνονται θα πρέπει να διέπονται από τα χαρακτηριστικά που τη διέπουν σε κάθε άλλη ποινική διαδικασία, να είναι δηλαδή απόρρητη και εμπιστευτική προς τον δικαστή.

Παράγραφος 11

Να προβλεφθεί η περίπτωση όπου ο ανήλικος εκδικάζεται μετά τη συμπλήρωση του 18ου έτους της ηλικίας του οπότε δεν τίθεται θέμα καταστροφής, παύσης ισχύος, μη χρησιμοποίησης δελτίου ποινικού μητρώου, αλλά μη εγγραφής της σχετικής απόφασης στο ποινικό μητρώο.

Άρθρο 5 του Σχεδίου Νόμου

Παράγραφος 3

Είναι σκόπιμο η άδεια δοκιμασίας να μην λάβει τον χαρακτήρα της υπό όρους απόλυσης και να απαιτείται η έκδοση σχετικής δικαστικής απόφασης. Εξάλλου δεν πρόκειται για αντικατάσταση ή μετατροπή μέτρου που έχει οριστικό χαρακτήρα (βλ. άρθρο 124 ΠΚ). Προτείνεται η άδεια δοκιμασίας να παραμείνει ζήτημα του συστήματος που διαχειρίζεται εν τοις πράγμασι την αναμορφωτική μεταχείριση.

Αξιότιμε κ. Υπουργέ,

Θα θέλαμε επιπλέον να τονίσουμε ότι με τις νέες διατάξεις **το κύριο βάρος της αναμορφωτικής μεταχείρισης των ανηλίκων μεταφέρεται στην κοινότητα** με τον ρόλο των Επιμελητών Ανηλίκων να αναδεικνύεται περισσότερο από ποτέ κρίσιμος. Με την πρόσφατη, ωστόσο, συγχώνευση των Υπηρεσιών Επιμελητών Ανηλίκων με τις Υπηρεσίες Επιμελητών Κοινωνικής Αρωγής, **ο θεσμός των Επιμελητών Ανηλίκων, ο μοναδικός δηλαδή δημόσιος θεσμός αποκλειστικής ενασχόλησης με το παιδί παραβάτη του νόμου, έχει ποιοτικά και ποσοτικά συρρικνωθεί ως προς την ειδική του λειτουργία** και καλείται να υπηρετήσει και ανάγκες της ποινικής δικαιοσύνης ενηλίκων. Ειδικότερα, σήμερα, στην επικράτεια λειτουργούν 39 ενιαίες

Υπηρεσίες, ενώ τα πρωτοδικεία είναι 63. Οι 25 από αυτές υπηρετούνται αποκλειστικά από Επιμελητές Ανηλίκων που καλούνται σε διπλό ρόλο, Επιμελητών Ανηλίκων και Επιμελητών Κοινωνικής Αρωγής, ενώ οι 6 υπηρετούνται αποκλειστικά από Επιμελητές Κοινωνικής Αρωγής, που επίσης καλούνται σε διπλό ρόλο, Επιμελητών Κοινωνικής Αρωγής και Επιμελητών Ανηλίκων. Να σημειωθεί ότι οι 20 από τις 39 Υπηρεσίες είναι μονοπρόσωπες για ο,τιδήποτε αυτό σημαίνει για την ποιοτική ενασχόληση στο πεδίο της πρόληψης και της μεταχείρισης των ανηλίκων. Στην πραγματικότητα, αυτή η συγχώνευση εξυπηρέτησε, διαχειριστικά και μόνο, την πλασματική εξάπλωση του θεσμού των επιμελητών κοινωνικής αρωγής ο οποίος προϋπήρχε σε 14 μόλις πρωτοδικεία. Με τη λογική του 2 σε 1, ο θεσμός κοινωνικής αρωγής ενηλίκων επεκτάθηκε και στα 39 εν λόγω πρωτοδικεία. Παρακαλούμε να επανεξετάσετε το ζήτημα της αξιοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού των Υπηρεσιών, **μέσα από μια ορθολογική και παιδοκεντρική αντίληψη που συνάδει και με τις προτεινόμενες τροποποιήσεις.**

Με εκτίμηση,

Για το Δ.Σ. του ΣΕΔΑ

Η Πρόεδρος

Ο Γενικός Γραμματέας

Π. Ζαγούρα

Γ. Πράνταλος